

Citát:

„Naše zákony jsou jako velký les, mnohému se v nich už cesta spletla; a čím hlouběji jsi do nich vlez, tím v nich méně rozhledu a světla.“

Ladislav Quis

ÚVODNÍK

Vážení čtenáři,

v době psaní tohoto úvodníku zbývá do konce roku poslední měsíc. Využil bych proto této příležitosti a ve stručnosti zhodnotil, jaký rok to z pohledu majitelů soukromých a obecních lesů vlastně byl a jaké problémy SVOL řešil především.

Do roku 2016 roku jsme vstupovali s velkými obavami, neboť extrémně horké a suché léto předchozího roku mělo velice nepříznivé dopady na zdravotní stav lesů, což se odrazilo ve zvýšeném výskytu podkorního hmyzu. Celorepublikové krizové scénáře očekávané gradace kůrovce se sice nakonec nenaplnily, nicméně situace v regionech dlouhodobě výrazněji zasažených suchem, jako je např. severní Morava, je velice vážná. I z tohoto důvodu se SVOL seriózně zabývá otázkou potenciálního ohrožení smrkových porostů v pahorkatinách, uspořádal v letošním roce dva odborné semináře k možnostem a potenciálu pěstování douglasky tisolisté, opakovaně jednal ve věci s náměstkem pro lesní hospodářství, ale i dalšími pracovníky ministerstva, náměstkem ministra životního prostředí a zapojil se do činnosti mezioblastních pracovních skupin, která v průběhu letošního roku připravovala Národní akční plán na změnu klimatu. Zásadním požadavkem SVOL zůstává, aby veškerá předpokládaná opatření byla stanovována s ohledem na přírodní podmínky stanovišť. I proto je podle našeho názoru zapotřebí nastavit formy maloplošně pasečného hospodaření do konfliktu s podrostními a výběrnými formami hospodaření, neboť mohou optimálně fungovat vedle sebe nebo v kombinaci. Zároveň požadujeme bezodkladně řešit neúnosný vliv spárkaté zvěře na rozsáhlých územích ČR. Pokud nebude tento problém skutečně řešen, považujeme zvyšování investic do oplocení proti zvěři v souvislosti s dalšími požadavky na zvýšení podílu melioračních a zpevňujících dřevin za kontraproduktivní, zvýšení odolnosti lesa to nepřinese.

S problematikou škod zvěří úzce souvisí i vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu

výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, kdy se ani po dvou letech jednání nepodařilo najít konsenzus s vlastníky lesů. Tam, kde se to naopak podařilo, i když po dlouhých deseti letech, je poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích mimo vojenské újezdy, národní parky a jejich ochranná pásma z našeho resortního ministerstva. Budeme usilovat o to, aby se co nejdříve podařilo nalézt vhodné doplňující dotační tituly pro vlastníky lesů na úrovni krajů, prosadit úpravy v Programu rozvoje venkova 2014-2020 zohledňující potřeby našich členů a podmínky pro zřízení a fungování Lesnicko-dřevařského fondu.

Vzhledem k tomu, že výměra nestátních vlastníků lesů tvoří 12% lesů v NP Šumava, věnoval SVOL v letošním roce značné úsilí projednávání novel zákona o ochraně přírody a krajiny v Poslanecké sněmovně. Co je naším přáním nebo hnacím motorem? Parafrázoval bych název jedné petice - nikoliv „Za dobrý zákon o NP Šumava“, ale „Dobrý zákon pro NP Šumava a obyvatele v něm žijící“.

Ing. František Kučera
předseda

Význam lesů pro vodu a klima krajiny

Lesy působí na klima rozličnými procesy, které v kontinentálním měřítku ovlivňují toky sluneční energie, oběh vody (hydrologický cyklus) a ovlivňují též složení atmosféry.

Změna klimatu tj. narůstající extrémní teplot, střídání sucha a povodní, přívalové srážky, ubývání vody v krajině se vysvětluje nárůstem koncentrace oxidu uhličitého, metanu a oxidů dusíku v atmosféře. Tyto plyny podle teorie skleníkového efektu absorbují dlouhovlnné záření vyslané zemí a vyzařují teplo k Zemi zpět. Podle Mezivládního panelu pro klimatickou změnu (IPCC) stouplo toto vyzařování tepla z atmosféry směrem k Zemi („radiční zesílení“) od roku 1750 do dneška o 1-3 W/m². Mezivládní panel proto vyzývá vlády států, aby snižovaly emise skleníkových plynů, aby se snížilo zvyšování průměrné teploty Země. Dlužno podotknout, že „radiční zesílení“ nelze měřit, je to vypočtená hodnota. Na hranici zemské atmosféry přichází totiž v průběhu roku 1412-1321 W/m², podle polohy Země na její eliptické dráze kolem Země. Na zemský povrch přichází za jasného dne až 1000 W/m². Radiční zesílení je tedy pouhou desetinou procenta z příkonu sluneční energie. Klimatologové a po nich politici se úzce soustřeďují na úlohu lesa ve vázání nebo uvolňování skleníkových plynů a mnozí les „obviňují“, že je tmavý a tudíž planetu otepluje. Tento zúžený pohled na funkci lesa v utváření klimatu vede ovšem k absurdním závěrům, které jsou publikovány v uznávaných mezinárodních vědeckých časopisech a šířeny i reprezentanty Mezivládního panelu pro klimatickou změnu (IPCC): nízké albedo (tmavý povrch) boreálního lesa údajně absorbuje velké množství sluneční ener-

pokračování na str. 2. »

Ilustrační foto. Autor: Karel Klíma

„Hospodáři v krajině“ táhnou za jeden provaz

Z podnětu Českomoravské myslivecké jednoty se sešli dne 25. října v Praze zástupci nejruznějších organizací a spolků provozujících činnost v otevřené krajině, aby společně projednali své obavy z možného postupu Ministerstva životního prostředí (MŽP) při aplikaci jedné části unijního práva do české legislativy. Setkání se zúčastnili zemědělci zastoupení Agrární komorou, lesníci (LČR, VLS a SVOL), organizace a spolky s celostátní působností (Český zahrádkářský svaz, Český i Moravský rybářský svaz, Český svaz včelařů) i menší organizace jako Občanské sdružení Jesenický kamzík, Mezinárodní asociace pro sokolnictví a Svaz školkařů. Sjednocujícím názvem zúčastněných subjektů se pak stal pojem „hospodáři v krajině“.

Příčinou jejich znepokojení nebylo vlastní nařízení EU č. 1143/2014 o prevenci a šíření invazních nepůvodních druhů organizmů, ale seznam invazních nepůvodních druhů pro ČR, který se objevil v odborném tisku, a hlavně obavy účastníků z dalšího postupu MŽP při aplikaci výše uvedeného

evropského nařízení do českého právního řádu. Zmiňovaný seznam obsahoval totiž nejen druhy skutečně invazní, které jednoznačně naši přírodu svým způsobem ohrožují, ale celou řadu druhů v naší krajině sice nepůvodních, nicméně mnohdy již po staletí u nás chovaných či pěstovaných. Podstatná byla zejména obava, že se ze strany MŽP „o nás a bez nás“ chystají nařízení či omezení, která by v budoucnu mohla ekonomicky i existenčně mnohé „hospodáře v krajině“ ohrozit.

Společné prohlášení hospodářů v krajině přijaté na uvedeném setkání bylo dáno k dispozici nejen sdělovacím prostředkům, ale bylo zasláno i předsedovi vlády a ministru životního prostředí a zemědělství. Dlužno podotknout, že toto prohlášení bylo vzato všemi obeslanými velmi vážně a zodpovědně. Pan premiér se osobně o toto prohlášení zajímal a dne 23. listopadu se na Úřadu vlády ČR konala první schůzka signatářů prohlášení, tentokrát

pokračování na str. 2. »

gie a ohřívá planetu. Vypalování boreálního lesa by podle těchto autorů nemělo vést ke zvýšení globální teploty, protože navýšení skleníkového efektu (působené kyslíčkem uhlíčitým uvolněným ze spáleného dřeva) je kompenzováno zvýšením albeda krajiny (zvýšeným odrazem přicházejícího slunečního záření). Někteří jdou ještě dále a tvrdí, že odlesnění v globálním měřítku vede k celkovému ochlazení klimatu, protože oteplení způsobené uvolněným skleníkovým plynem oxidem uhlíčitým je nižší, nežli ochlazení způsobené zvýšením albedem (zvýšeným odrazem slunečního záření). Tento zúžený pohled na funkci lesa je velice nebezpečný, je to téměř doslova hra s ohněm. Ukážeme, že

Šumava, Poledník 2016, září. Živý les vyčesával několik set mm vody za rok, dnes za slunných dnů jsou tam povrchové teploty i přes 40 stupňů Celsia. Foto: autor příspěvku.

les má zásadní význam v oběhu vody mezi kontinenty a oceány a že vyrovnává teplotní rozdíly.

Lesy ve své biomase váží uhlík. Stromy stejně jako všechny zelené autotrofní organismy vytvářejí svoji biomasu fotosyntézou: přijímají oxid uhlíčitý a do atmosféry uvolňují kyslík. Zdůrazňuje se tedy schopnost lesa zmírňovat klimatickou změnu snižováním koncentrace oxidu uhlíčitého v atmosféře. Zalesňování vede ke snižování obsahu oxidu uhlíčitého v atmosféře nebo alespoň snižuje nárůst koncentrace oxidu uhlíčitého v atmosféře, protože oxid uhlíčitý se váže do dřeva (biomasy) rostoucích stromů. Rostliny a stromy zejména se chladí výparem vody. Na každou molekulu přijatého oxidu uhlíčitého „se vypaří“ až několik set molekul vody.

V klimatických modelech a následně v politických rozhodnutích se nebere v úvahu přímá úloha lesa v distribuci sluneční energie a v oběhu vody. Každý se může přesvědčit o chladícím efektu lesa v letních dnech, stačí přejít ze zemědělské krajiny do stínu lesa. Odlesnění na regionální úrovni vede k výrazně vyšším teplotám v krajině za jasného dne, kdy přichází vysoké množství sluneční energie. Od 80. let minulého století lze exaktně hodnotit změny teplot po odlesnění s využitím družicových snímků. Například družice Landsat snímá teploty krajiny pravidelně po 16 dnech. S využitím satelitních snímků Landsatu jsme vyhodnotili změny teploty způsobené vykácením lesa v období 1986-2009 na rozsáhlé ploše 1000 km² v Keni v oblasti Mau Forest. Odlesnění Mau Forest vedlo ke zvýšení teplot v krajině až o 20 °C, k vysokým rozdílům teplot a k rozkolísanému průtoku vody v řekách – po několika letech sucha a nízkého průtoku vody přišlo období přivalových dešťů a nadměrného průtoku vody. Hydroelektrárna dokončená na řece Sondu Miriu v prvních letech po dostavění (2008) nemohla být uvedena do provozu pro nedostatek vody a po roce 2010 přišly naopak silné deště a povodně a s nimi spojená eroze.

Na úlohu lesa v hydrologickém cyklu

jsou dlouhodobě rozdílné názory. Voda vydávaná (transpirovaná) rostlinou je považovaná často za vodu ztracenou. V tomto pojetí je transpirace považována za „nezbytné zlo“. Je pravdou, že ze zalesněných povodí odtéká menší podíl dešťových srážek nežli z povodí zatravněného nebo částečně odvodněného. To bylo prokázáno opakovaně pokusy srovnávacími zalesněná a odlesněná povodí. Z tohoto pohledu, logicky, správce přehrady, která zásobuje obyvatele pitnou vodou, dává přednost odlesněnému povodí, protože do přehrady doteče vyšší podíl dešťových srážek. Opakovaně se publikují práce o negativním efektu rychle rostoucích dřevin na vodní zdroje, na odtok vody z povodí. Na druhé straně, z historie dávné i nedávné je známo, že velkoploš-

ná odlesnění vedla ke změně dešťových srážek a k regionálnímu nedostatku vody. Odlesněná a odvodněná krajina se ve dne přehřívá, v noci rychle chladne a vytváří se nad ní vysoký tlak, který zabraňuje přístupu vlhkého vzduchu. U nás jsme tento jev zažili srpnu 2015 i v září 2016, kdy je sklizeno na 18 000 km² polí řepky a pšenice. Tato sklizená suchá pole bez vegetace se ohřívají až na 50 °C a ohřátý vzduch, který z nich stoupá, odnáší zbytky vody vysoko do atmosféry a strhává sebou i vodní páru z okolních rybníků, mokřadů a lesů. Vytváří se vysoký tlak vzduchu, který k nám nepouští oceánské proudění. Suché ohřáté plochy zrychlují vysychání krajiny. Naopak návrat vody do krajiny a obnova trvalé vegetace a stromového patra vedou ke snížení lokálních klimatických extrémů, ke zvýšení dešťových srážek a zlepšení úrodnosti v regionu. Jedním z takových příkladů úspěšné obnovy celého regionu je Rajastan v Indii. Zadržováním dešťové vody a podporou rozvoje trvalé vegetace se podařilo za dobu kratší než deset let zvýšit hladinu vody ve studních, obnovit úrodnost a postupně se tam zvyšují i dešťové srážky, protože přibývá drobných srážek. Lidé se do regionu vracejí, protože se tam užívají. Vůdčí osobnost tohoto projektu Rajendra Singh obdržel v roce 2015 Stockholmskou „vodní cenu“.

Vodní hospodáři a vodní politika se zabývají převážně vodou v potocích, řekách, jezerech, rybnících a jejím využitím. Nadměrné využívání vody zejména v zemědělství a průmyslu způsobilo nedostatek vody v tocích a vzbudilo zájem o podzemní vody, ty jsou ovšem vyčerpitelné. Zásadní význam má pochopení funkce oběhu vody v krajině. Při plném slunečním svitu přichází na metr čtverečný až 1000 W. Pokud se spotřebovává na výpar vody (evapotranspiraci) 250 W/m², vypařuje se z metru čtverečného 100mg za sekundu, tedy 100 litrů za sekundu z 1 km². Vypařuje se tedy násobně vyšší množství vody ve srovnání s množstvím vody, která proudí v tekutém stavu v tocích. Zemědělské plodiny vypařují podobné množství vody, někdy i vyšší nežli vypa-

ří les. Zemědělské plodiny však vodu brzy ztratí, protože se nevrací zpět. V jakém případě se vypařená voda vrací zpět a kdy vodní pára z krajiny mizí? Důležité je rozložení teplot ve vertikálním profilu: vyvinutý les má nižší teplotu u země a vyšší teplotu v korunách stromů, zatímco plodiny zbavené plevelů mají vyšší teplotu u země a nižší teplotu na povrchu porostu. Z vyhřáté půdy plodin stoupá teplý vzduch a unáší vodní páru vzhůru, zatímco v lese vzduch neproudí vzhůru, protože u země má nižší teplotu nežli v korunách. Vodní pára vypařovaná korunami zůstává blízko korun stromů a ty vypařují vodu do vzduchu o poměrně vysoké vlhkosti, transpirace není proto vysoká. V noci se potom vodní pára sráží na povrchu jehlic, vrací se částečně zpět, klesá tlak vzduchu, horizontálně se vzduch nasává z okolí a s ním se nasává i vzdušná vlhkost. Pro rozsáhlé lesní komplexy tento jev popsali Makarieva a Gorškov jako biotickou pumpu, zajišťující transport vody z oceánů na pevninu. Listnaté stromy působí podobně, u nás ovšem nejvíce vody vyčesávají lesy na horách a nejvýše jsou zonální smrkové porosty. Navíc stále-zelené smrkové porosty jsou aktivní i v jarních měsících, kdy ještě opadavé stromy nemají listy.

Stromy a les zásadním způsobem tlumí rozdíly teplot v krajině. Vyrovnávají rozdíly teplot mezi dnem a nocí i mezi místy, tedy v prostoru a čase. Velké solitérní stromy v letním jasném dnu chladí intenzitou několika desítek kW. Zdravý les o rozloze 100 ha chladí intenzitou několika stovek MW. Pokud strom odstraníme, les vykácíme nebo necháme stromy uschnout, sluneční energie se nespotebovává na výpar vody, ale mění se na zjevné teplo, teplota povrchu stoupá i o 20 °C a horký vzduch vynáší vodní páru vzhůru. Teplý vzduch přicházející z nížiny ze zemědělských polí obsahuje vodní páru, která se však nesráží na teplém odlesněném povrchu a odchází z krajiny. Odlesnění kopců a hor, stejně tak jako uschnutí dospělého lesa přispívá tedy k dlouhodobému vysušování krajiny.

Historické civilizace většinou vyschly. Jednou z prvních byla Mezopotámie mezi řekami Eufrat a Tigris. Je to vyprahlé území dnešní Sýrie. Odvodněná krajina se přehřívá, ohřátý vzduch ji dále vysušuje a přenáší vodní páru do chladných míst, kde se vodní pára sráží zpět na kapalnou vodu. Paradoxně je odvodněná krajina dárce (donorem) vody pro chladná místa, nad kterými se vodní pára sráží. Odvodnili jsme na 1,5 milionu ha zemědělské půdy, přeměňujeme zemědělskou půdu na zastavěná území, ztrácíme vodu z lesů a dokonce necháváme vědomě les na horách uschnout. V suchých porostech na velkých plochách až stovek hektarů se uschlé kmeny nerozkládají, protože území je vyschlé, v létě se ohřívá až na 50 °C. Živý les na horách dokáže vyčesat z mraků několik set mm vody za rok. Pocitovaná změna klimatu je působena zejména hospodařením s vodou a vegetací v krajině. Opakujeme chyby předchozích civilizací, které vyschly. Ještě, že ležíme v mírném pásmu, na podzim a v zimě se zatím stačí doplnit trochu vody, aby na jaře vzešly kulturní plodiny, vody však v naší krajině neustále ubývá.

doc. RNDr. Jan Pokorný, CSc.
ENKI, o.p.s.
Třeboň, Dukelská 145

„Hospodáři v krajině...- pokračování ze str. 1.

s ministrem životního prostředí Richardem Brabcem a jeho náměstký. Pan ministr přítomně jednoznačně ujistil, že v žádném případě nepoše do schvalovacího procesu zákon, který by nebyl se zúčastněnými řádně projednán, a nebylo zde dosaženo konsensu. Samotný proces přípravy novely zákona o ochraně přírody, do které mají být opatření k prevenci a šíření invazních nepůvodních druhů zapracována, je podle něj na samém začátku a uveřejně-

ný seznam je pouze pracovním materiálem skupiny vědeckých pracovníků. Jednoznačně také potvrdil zájem ministerstva o spolupráci s „hospodáři v krajině“ během celé tvorby uvedeně novely.

Osobní zájem pana premiéra nepochybně bude tím hnacím motorem, který dovede tato jednání ke zdárnému vyřešení dané otázky a k rozptýlení oprávněných obav signatářů prohlášení.

Ing. Petr Jelínek
odborný poradce SVOL

Divočina je fikcí

Süddeutsche Zeitung
Wildnis ist eine Fiktion, Christian Sebald,
SZ vom 19./20. 3. 2016

O území Steigerwaldu a způsob jeho ochrany již léta planou spory. Jedni chtějí ponechat samovolnému vývoji, druzí využívat. Hansjörg Küster, biolog a profesor ekologie rostlin, má řešení pro obě strany: „Člověk by měl chránit území se všemi formami využívání,“ říká.

Když se zajímáme o historii lesů a krajiny ve střední Evropě, je zde odborník, kterého nelze opominout: Hansjörg Küster, profesor ekologie rostlin na Univerzitě Leibniz v Hannoveru, který na toto téma napsal mnoho referenčních prací. Rozhovor se týká národních parků a touze po divočině.

Rozhovor vede Christian Sebald.

O: Pane Küstere, jste pro Národní park Steigerwald, nebo proti němu?

Národní park může být velmi smysluplný, když také bučiny, o které v tomto případě jde, nebudou v parku stále dominantní. Buk je zde dominantní teprve několik tisíc let, předtím zde rostly především jiné druhy dřevin např. dub. Bučiny ve Steigerwaldu jsou ale velmi krásné. Když se obyvatelé a společnost na vytvoření nějakého národního parku dohodnou, je to pro region dobrá perspektiva.

O: Kdo to vlastně je – obyvatelé, společnost?

Nejprve musí být důkladně vysvětleno, zda se vůbec region pro národní park hodí, a to nejen ekologicky, ale také z hlediska rysů přírodního prostředí a například i kulturně historicky. To se musí velmi dobře prozkoumat. A pak se musí mluvit s obyvateli. Obyčejně se pod pojmem národní park rozumí divočina, v které člověk už nezasahuje. To je ale něco jiného než udržované bučiny, které tady známe. To se musí s obyvateli do hloubky projednat.

O: Kdo je obyvatelstvo? Jsou to místní ve vesnicích v Steigerwaldu, kteří jsou většinově proti národnímu parku? Nebo se k tomu počítají Bamberští a Schweinfurtští, kteří jsou jen několik kilometrů odtud a kteří jsou jasně pro park? A co s těmi mnoha milovníky přírody, kteří jsou vzdáleni ještě více?

Zřízení národního parku nemůže být závislé na dotazování. Už jen proto, že vždy budou existovat stoupenci a odpůrci národních parků. Obě strany budou vždycky nesmiřitelně stát proti sobě, jako tomu bylo při založení Národního parku Bavorský les před 40 lety a částečně ještě je. Názory na národní parky jsou odlišné. Jsem proto přesvědčen, že se v Německu už nemůže vyhlásit žádný další klasický národní park. Obhajuji proto rozšířené pojetí národních parků.

O: Co tím míníte?

Mnoho odborníků na ochranu přírody rozumí pod pojmem národní park divočinu. Tedy, že člověk nechá přírodu samu sobě a čeká, co se stane. Tak, jak to bylo provedeno v Národním parku Bavorský les, kde se v 90. letech nechaly staré smrkové lesy v horských polohách odumřít a přihlíželo

pokračování na str. 3. »

se, jak se to tam vyvíjí – hodně ke zděšení místních.

O: Co navrhujete proti tomu?

Člověk by se tím měl důkladněji zabýrat, chránit území se všemi formami využívání, které se tam během staletí vyvinuly. Tedy ne pouze ponechat přírodu přírodě, ale také udržet zvláštní charakteristiky hospodaření v lesích nebo zemědělství, řemesla, to, čeho bylo dosaženo v oblasti kulturně historické, a tak dále. Takovým obsáhlým uchopením bychom mohli mnoho místních snadněji získat než v případě čisté divočiny. Myslím, že časy pro vykazání území čisté divočině jsou pryč. Jako pragmatik říkám, že člověk musí hledat konsenzus.

O: Tedy raději Biosférickou rezervaci Steigerwald než Národní park?

Biosférická rezervace odpovídá přesně té spolupráci, kterou mám na mysli. Program UNESCO Člověk a biosféra s jeho pilíři člověk a příroda, člověk a tradiční hospodářské způsoby, jakož i člověk a kultura, znamená rozsáhlejší uchopení než je idea divočiny fanoušků klasického národního parku. A vykazuje vysokou míru akceptace v příslušných regionech.

O: Tak jako v regionu Rhön?

Rhön je vzorový příklad toho, co myslím. Jsou tam také jádrové zóny, v kterých má příroda volný průběh. Ale také tam jde o starou kulturní krajinu, keře, polnosti, o staré rasy užitkových zvířat jako např. rhönská ovce a mnohé další. Nesmí se zapomínat, že mnohé druhy zvířat a rostlin, které stojí za to chránit, se vyskytují jen v kulturní krajině. Když se příroda nechá sama sobě, zmizí...

O: Přesto má mnoho lidí silnou touhu po divočině, z které je člověk zcela vytlačen. Proč tomu tak je?

Jedná se o velkolepý pocit mít před sebou cizí krajinu a zároveň být první, kdo ji zhlédne. Přičemž se jedná o klamný pocit. A to už od doby, kdy Kolumbus objevil Ameriku. Amerika byla po staletí ztělesněním divočiny. Přitom již před Kolumbem byla tisíce let krajinou, kterou utvářeli lidé. Byli to indiáni, kteří svým způsobem lovu a osídlení dali vzhled americké krajiny. Že to byla člověkem neovlivněná divočina, je evropská představa.

O: To znamená, že poté, co se objevil na Zemi člověk a jeho civilizace, už žádná divočina není?

Přesně tak. Na severní polokouli je to od konce poslední doby ledové. Tehdy lidé začali téměř současně na různých místech zřizovat sídla a pěstovat obilí. Od té doby ovlivňuje člověk přírodu a krajinu. Od té doby je pojem divočina bez vlivu člověka fikcí.

O: Máte přesto porozumění pro touhu tolika lidí po původní divočině?

Ale samozřejmě. Jako vědec považuji za nesmírně napínavé, co se bude dít, když se nechá věcem volný průběh jako v Bavorském lese. Je to také emocionální, velice silný zážitek - procházet lesem, který je zničen bouřemi a škůdci, a vidět, jak pod mrtvými stromy nastupují mladé stromky. Nesmí se přitom ovšem zapomínat, že právě toto mnoho lidí vnímá jako ohrožující, jako zničení svého životního prostředí.

O: Co přejete Steigerwaldu?

Přeji lidem, kteří se o toto území zajímají, aby našli konsenzus, jak s krajinou a regionem naložit. To platí pro místní, kteří žijí ve vesnicích na území severního Steigerwaldu, tak i pro Bamberské a Schweinfurtské, kteří žijí o trochu dále odtud, a přirozeně i pro ty, kteří žijí v místech ještě vzdálenějších a Steigerwald mají rádi.

Se souhlasem Süddeutsche Zeitung redakčně zkráceno.

Z německého originálu „Wildnis ist eine Fiktion“ přeložil Ing. Josef Vovesný.

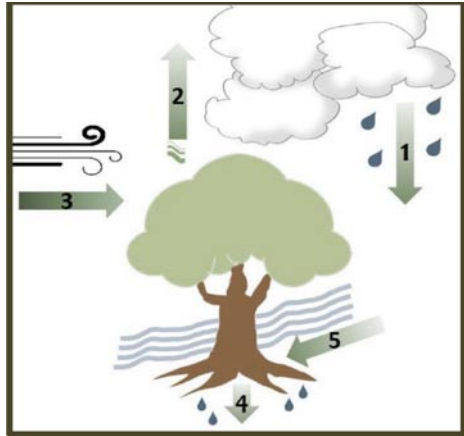
Management lesů a jeho význam pro vodu a klimatizaci krajiny

Je dobře známo, že lesy čistí vodu a na úrovni povodí, regionů i kontinentů zásadně ovlivňují dostupnost vody a termoregulaci krajiny. Nové výzkumy¹ poukazují na pět procesů, které mají větší význam, než se dříve myslelo, a které lze ovlivnit způsobem hospodaření a dosáhnout tak krátkodobých i dlouhodobých zlepšení z hlediska dostatku vody v krajině a fungování klimatu v měřítku od jednotlivých povodí po celé kontinenty.

1. Lesy podporují vznik srážek
2. Stromy a lesy jsou přirozené chladicí systémy
3. Lesy generují toky vzduchu a vlhkosti
4. Stromy a lesy přispívají k zásobování podzemních vod
5. Lesy zmírňují dopady záplav

S rostoucím nedostatkem vody, změnami klimatu a narůstajícím tlakem na lesní zdroje je životně důležité prohloubit znalosti o základních vztazích mezi lesy, vodou a klimatem. Nedostatek těchto znalostí představuje zásadní překážku v hledání politických i praktických opatření, která by vedla k optimalizaci ekosystémových služeb a tedy k zlepšení socio-ekonomického využití lesů.

Cíle

- Poskytnout tvůrcům politik výstižné a jasné informace o důležitosti lesních porostů v systémových procesech celé planety a jejich klíčovém významu pro fungování koloběhu vody i kvality lidského života.
- Zvýšit povědomí o novém pojetí významu lesa v hledání strategií pro zmírňování a přizpůsobení se dopadům klimatických změn, pro vodní hospodářství a pro krajinně plánování.
- Podpořit účast celé řady sektorů v prosazování udržitelného hospodaření v lesích jako součást širšího pojetí krajinného plánování.

1. Lesy podporují vznik srážek

- Kontinentální výpar přispívá přibližně 40 % ke srážkám nad pevninou.
- V tropických oblastech poskytuje vzduch, který přešel přes zalesněné oblasti, dvakrát více deště než vzduch, který se pohyboval nad řídkou vegetací.
- Odlesnění způsobuje pokles srážek ve vzdálenostech až 1000 km po směru větru v důsledku poklesu evapotranspirace a tedy snížení dostupnosti atmosférické vlhkosti.
- Stromy uvolňují z povrchu listů do atmosféry biologické částice, z nichž některé aktivně podporují dešťové a sněhové srážky v procesu nazývaném bioprecipitace. Tyto biologické částice jsou z hlediska podpory vzniku srážek účinnější než jiné atmosférické částice. Mohou tedy zvýšit pravděpodobnost výskytu srážek.

Potřebné opatření: Podpořit integrovaný udržitelný krajinný management, který zahrnuje také druhové složení (od mikrofóry po stromy) a prostorové uspořádání lesů na úrovni států, regionů i kontinentů.

2. Stromy a lesy jsou přirozené chladicí systémy

- Teplota pod stromy a v lesech rostoucích v tropickém a mírném pásmu je průkazně nižší než teplota na zemědělsky využívaných plochách, v otevřené krajině nebo v městských oblastech.
- Stromy využívají sluneční energii pro

transpiraci. Výpar vody z lesních porostů a z půdy je také poháněn sluneční energií. Podobně jako se lidská kůže ochlazuje pocením, vedou tyto procesy k ochlazování zemského povrchu.

Kupříkladu zalesněné povrchy ve venkovské krajině mohou být až o 20°C chladnější než otevřená místa a zemědělské plochy.

- Chladicí výkon jediného stromu se vyrovná množství energie, kterou na klimatizaci spotřebují za den dvě domácnosti. Chlazení krajiny stromy má vyčíslitelný ekonomicky návratný charakter, protože vede ke snížení výdajů za klimatizaci i dalších přidružených výloh.

Potřebné opatření: Podporovat rozšíření stromů a lesních porostů v oblastech náchylných k vysokým teplotám jako jsou například města.

3. Lesy generují toky vzduchu a vlhkosti

- Stromy a lesy jsou hybateli atmosférických vzdušných proudů.
- Rozsáhlé lesní plochy se souvislým porostem stromů od pobřeží po vnitrozemí mohou vytvářet tok atmosférické vlhkosti od oceánů až daleko do vnitřních částí kontinentů.
- Příbřežní lesy přitahují v procesu evapotranspirace vzdušnou vlhkost z oceánů, a spouštějí tak koloběh vody, v jehož rámci je vlhký vzduch unášen dál do sušších vnitrozemských oblastí.

Potřebné opatření: Podpořit zalesňování a chránit a rozšiřovat lesy v oblastech rozhodujících pro vznik transkontinentálního proudění vzdušné vlhkosti.

4. Stromy a lesy přispívají k zásobování podzemních vod

- Stromy a lesní porosty zlepšují infiltraci vody do půdy. Po vykácení lesa dochází k degradaci půd (tzn. snižuje se obsah organického uhlíku a živin, zhoršuje se struktura půdy, dochází k zhutnění), čímž se zhoršuje kapacita půdy zadržovat vodu a narůstá povrchový odtok a eroze.
- Stromy vytvářejí svými kořeny a pomocí přidružené půdní fauny makropóry v půdě, kterými se může voda přednostně a velmi rychle pohybovat půdním profilem.

- Stín pod stromy a vrstvy opadu také napomáhají absorpci vody, redukuje výpar vody z půdy a podporují rozvoj půdní fauny.

- Zalesňování degradovaných půd může zlepšit zásobování podzemních vod, pokud množství vody získané lepší infiltrací, preferenčním vsakováním vody do půdy a poklesem evaporace převyší množství vody spotřebované na transpiraci.

Potřebné opatření: Podpořit obnovování lesních porostů a zalesňování degradovaných ploch při zvažování hustoty stromů vhodné pro zlepšení dosycování podzemních vod co nejintenzivnější infiltrací, usměrněným prouděním vody a omezenými ztrátami vody výparem z půdy.

5. Lesy regulují vodní toky

- Vodní toky jsou závislé na srážkách. Lesy pufrují výkyvy toku pomocí půdní infiltrace a převáděním povrchové vody do spodních vod. Doplnění zásobáren spodních vod přispívá k udržování bazálního odtoku (voda pro povrchové toky) a může také sytit prameny v nižších polohách svahů.
- Ztráta lesních porostů často vede k poklesu infiltrace vody, což má za následek nárůst povrchového odtoku a tedy zintenzivnění erozivních procesů a následné zanášení vodních toků. Ačkoliv odlesnění může vést k snížení ztrát vody evapotranspirací a tedy k navýšení průtoku vody v řece, dostupnost vody je méně stabilní. Stromy a lesy jsou totiž v procesech transpirace, evaporace a infiltrace vody do půdy zásadním faktorem ovlivňujícím koloběh vody v krajině.
- Horší prediktabilita vodních průtoků vede ke zvýšení rizika záplav a sucha.

¹ V červnu 2015 se v belgickém Leuvenu sešlo přes 30 odborníků z oborů rostlinných a zeměpisných věd, aby diskutovali o posledních poznatcích, které se týkají vztahů lesa, vody, půdy a atmosféry. Jejich konsolidovaný výzkum ukazuje, jak lesy regulují koloběh vody i klima nejen na úrovni lokální (povodí), ale i regionální, kontinentální a globální. Tento souhrnný dokument odráží závěry tohoto setkání.

Potřebné opatření: Krajinné plánování musí brát do úvahy pozitivní a negativní vyšších odtoků versus zadržování přívalových srážek a pokles sedimentace, zlepšení kvality vody a zachování bazálního odtoku.

Doporučení

- **Integrované udržitelné krajinné plánování**

Management lesů musí probíhat v měřítku přesahujícím povodí. Je třeba uvažovat o lesech v kontextu větších krajinných celků, které zahrnují mozaiku různých typů land use. Tento integrovaný krajinný přístup by měl zahrnovat druhové složení od stromových druhů až po mikroflóru a mikrofaunu, stejně jako prostorové rozmístění lesů na státní, regionální i kontinentální úrovni.

- **Funkční obnovování lesních porostů a zalesňování**

Strategické obnovování lesních porostů a/nebo zalesňování může přinášet mnoho výhod včetně snížení místních teplotních extrémů, zvýšení dostupnosti vody,

omezení degradace půdy a zmírňování dopadů záplav. Pro maximální omezení negativních dopadů a co nejlepší fungování krajiny je nutné zvolit vhodný výběr lesních ploch, příhodnou kombinaci druhů a vhodný způsob lesního hospodaření.

- **Obnovování a ochrana existujících lesních porostů**

Prevence dalšího odlesňování a degradace lesních porostů je ta nejúčinnější a nej-příhodnější cesta, jak zajistit zachování ekosystémových služeb, které poskytují lesní porosty (například zajištění dostatku vody a regulace povrchových i podzemních vod). Obnova lesů může zvrátit proces degradace půd, zlepšit zásobování podzemních vod pomocí usnadněné infiltrace a zabránit zbytečným ztrátám vody povrchovým výparem, odtokem a erozí.

- **Management lesů pro co nejprínosnější fungování krajiny**

Hospodaření v lesích a krajinné plánování by mělo vycházet z plného porozumění přínosům a nákladům, které vyplývají z managementu na různých geografických úrovních v krátkodobém i dlouhodobém měřítku.

- **Politiky a praxe vycházející z vědeckých znalostí a porozumění**

Politika i praxe týkající se lesa, vody a klimatu by měly vycházet z detailního porozumění vědeckým znalostem. Užší spolupráce a komunikace mezi vědci (ekology i lesními inženýry), tvůrci politik a lidmi z praxe je třeba pro zajištění udržitelného hospodaření v lesích i krajině. Zároveň je třeba větších investic do výzkumu vztahů mezi lesy, vodou a klimatem a dopadů politických opatření a managementu, které na tyto vztahy působí.

Dokument sepsal kolektiv autorů pod vedením Victoria Gutierrez, Ph.D. Chief Science Officer

Obrázky jsou převzaty z www.weforest.org Na textu prohlášení vědeckých pracovníků z několika kontinentů o funkci lesa v klimatu a vodním režimu se podílel doc. RNDr. Jan Pokorný, CSc. Autorkou českého překladu je Mgr. Alžběta Procházková Rejšková.

Jak jste se s kalamitou vypořádali?

Za pomoci harvestorových technologií a vysokým nasazením ostatních dodavatelů prací. Zpočátku jsem harvestory odmítal s ohledem na vlastní zaměstnání a drobné živnostníky. Po orkánu Kyrill (2007) jsem však podobně jako řada dalších majitelů dospěl k názoru, že harvestory jsou pro nás užitečné. Bez nich bychom zpracování kalamity nezvládli. Než se trh vzpamatoval z přebytku dřeva, my jsme ho již měli prodané. Využíváme i harvestory v probírkách. Představenstvo družstva nebylo zprvu jejich využití nakloněno, ale po zhlédnutí porostů do 40 let, kde byly nasazeny, revokovalo své rozhodnutí a odsouhlasilo využití této technologie na 50% těžby. Samozřejmě záleží na osobě operátora. Když je to člověk na správném místě, může být těžba harvestorem dokonce šetrnější, než když je prováděna klasickým způsobem. Lidská pracovní síla bude pořád pro les nenahraditelná, ale bude se těžko shánět a bude stále dražší.

Pociťujete už nedostatek živnostníků na práci v lese?

To zatím ne, ale rostou jejich nároky na odměňování. Do budoucna bude podle mého názoru ruční těžba prováděna pouze v porostech, kde nelze z terénních důvodů harvestory nasadit, jinak fyzicky náročnou a nebezpečnou práci dělníků v těžbě tyto stroje nahradí. Mohou pracovat za každého počasí, poradí si i se zalámanými porosty, dříví je kvalitně odvětvené a čisté.

Jak máte majetek uspořádán? Kolik máte zaměstnanců?

Od obnovení je sídlo ústředí lesního družstva v Měříně. Máme dva lesnické úseky a tedy dva hajné, ředitele resp. prokuristu a účetní. Lesníci jsou vybaveni tablety a mobilními tiskárnami, příjem a expedice dříví jsou elektronizovány, což značně zjednodušuje a zpřesňuje jejich práci. Není to zcela bezproblémové, ale je to krok dopředu. Data o příjmu a odvozu dříví zadají přímo v lese do tabletu, který zajistí automatické kubírování a následně vytvoří odvozní lístek, který je možné vytisknout na tiskárně. Pořízení dalšího vybavení pro lesníky už ovšem bude řešit můj nástupce, protože se chystám na penzi. Co se týče prací v lese, ty zadáváme službově.

Zabývá se družstvo pouze lesnictvím, nebo provozuje i další doplňkové činnosti?

Zabýváme se pouze lesnickou činností. Část zemědělských pozemků jsme pronajali, část jsme zalesnili. Naší filosofii je zalesňovat zemědělské pozemky, které přiléhají k lesu. V minulosti mělo lesní družstvo i celou řadu menších rybníků, ale prakticky o všechny přišlo před jejich převodem na družstvo. Zbyly nám pouze dva, jeden z nich je pronajat, a ten druhý jsme prodali.

Integrace biologické rozmanitosti do udržitelného obhospodařování lesů

Ve dnech 6.-7. října se v Praze uskutečnila mezinárodní konference za účasti ministrů zemědělství Spolkové republiky Německo a České republiky. Cílem setkání zástupců evropských zemí, které jsou členy Evropského lesnického institutu, bylo předání zkušeností v oblasti zajišťování, udržení a zlepšování biologické rozmanitosti lesů v Evropě.

Vlastní konferenci předcházela venkovní exkurze na Lesní správě Křivoklát, kde byl představen Lesnický park Křivoklátsko založený státním podnikem Lesy ČR 13. května 2010 a kde bylo současně možné zhlédnout zkusnou plochu tzv. marteloscop v rámci projektu INTEGRATE+, která představuje cvičnou plochu pro trénink integračního způsobu v lesním hospodářství. V současnosti jsou v rámci České republiky založeny čtyři marteloscopy pro jednotlivé základní dřeviny (hercynská směs – Královský hvozď, dubové hospodářství – Čechy, borové hospo-

dářství – Manětínská vrchovina, bukové hospodářství – Křivoklát), v Německu bylo v rámci projektu založeno deset zkusných ploch.

Hlavními cíli uvedeného projektu je vytvořit demonstrační plochy v evropských lesích, které jsou obhospodařovány s důrazem na ekonomické i ekologické hledisko, porovnat ekonomický přínos v penězích a ekologický přínos v bodovém hodnocení každého stromu na demonstrační ploše a ukázat, že biologická rozmanitost není jen přirozenou součástí chráněných území, ale i hospodářských lesů. Další cíle jsou směřovány na rozvíjení mezinárodní spolupráce a výměnu zkušeností (do projektu je v současnosti zapojeno deset evropských států) a na podporu politického dialogu mezi různými zájmovými skupinami ovlivňujícími hospodaření v lesích. Rovněž je snaha o vývoj moderních softwarových nástrojů podávajících zpětnou vazbu z hlediska ekologických a ekonomických dopa-

dů v případě ponechávání části produkce lesních porostů k samovolnému vývoji.

Venkovní ukáзка představovala možnosti zachování biologické rozmanitosti porostů i s ohledem na zachování produkčních funkcí lesa a zásadního neovlivnění ekonomických aspektů. Pozornost byla směřována na cílové stromy a ponechání části habitatových stromů zajišťujících tvorbu a udržení mikrostano- višť ovlivňujících bohatost fauny a flóry na ně vázaných.

Završením konference byl podpis Pražské deklarace o lesích ministrů zemědělství ČR a SRN vyjadřující podporu integrace biologické rozmanitosti do udržitelného obhospodařování lesů a vyzývající ostatní evropské země, aby se do širší sítě projektu INTEGRATE+ zapojily.

Více informací o projektu naleznete na www.integrateplus.org.

Ing. Martin Fojt
správce Kolowratského majetku

ROZHOVOR

4. listopadu oslavilo Lesní družstvo obcí v Měříně 20. výročí obnovení činnosti. O rozhovor jsme proto požádali prokuristu společnosti pana Karla Klímu, který byl jako zastupitel Obce Stáj jmenován do orgánů družstva po jeho založení a později do vedení družstva.

Kdy se začala psát historie „původního“ Lesního družstva obcí? Kolik obcí bylo u jeho počátků? Jak se majetek družstva postupně rozvíjel?

Historie vzniku našeho družstva počíná rokem 1931, kdy v důsledku pozemkové reformy zakoupilo Lesní družstvo kontribu- čenského fondu pro Černou a okolí pozem-

ky panství Collalto v Brtnici. Celková výměra zakoupených pozemků činila 496 ha, členy družstva bylo tehdy 13 obcí. Obce, které lesy získaly, byly zavázány vytvořit za účelem hospodaření družstvo. V roce 1936 došlo k rozšíření majetku družstva nákupem 396 ha z části velkostatku Velké Meziříčí. Po válce přebralo družstvo 96 ha konfiskátů a došlo i ke změně jeho názvu na Lesní družstvo Zhoř. V červnu 1958 na základě nařízení vlády č. 102, které nařídilo ukončení činnosti lesních družstev k 30. 6. 1959, vstoupilo LD do likvidace a lesní pozemky, zásoby a vybavení převzaly Československé státní lesy, které na majetku hospodařily až do roku 1995.

V současné době družstvo hospodaří na 920 ha lesní půdy a jeho členy je 15 obcí. Některé majetky jsme získali z přidělů a také jsme během uplynulých 20 let nějaké lesní a zemědělské pozemky nakoupili. Vlastní a nakoupené zemědělské pozemky, které jsme si ponechali ve správě, jsme následně zalesnili.

Měli jste nějaké problémy s převzetím majetku? V jakém stavu se Vám lesy vrátily?

Co se týče samotného předávání majetku od LČR, to proběhlo celkem bez větších problémů. Historií majetku se ale jako červená nit vine kalamitní situace. Na přelomu let 1995-96 nás postihla velká námrazová kalamita. Na majetku v podstatě nezůstal jediný porost, který by nebyl touto kalamitou zasažen. Vytěženo bylo více než 8000 m³, tj. o 2000 m³ více

než roční etát. Začátky lesního družstva tak nebyly veselé. S kalamitou podobného rozsahu jsme se potýkali v roce 2015, kdy kombinací mimořádně vysokých teplot a nedostatku srážek začaly chřadnout lesní porosty a došlo k přemnožení podkorního hmyzu.

Ukázka opravené lesní cesty Horní Radslavice.

Lesníci z jiných částí republiky „pokukují závistivě“ na Vysočinu, jak se tu dobře a snadno hospodaří? Souhlasíte? Jaké jsou přírodní poměry na Vašem majetku?

Po stránce ekonomické je dřevinná skladba pro tvorbu příjmů velice důležitá, ale samozřejmě jsou i lukrativnější majetky. Při návštěvě dubového hospodářství v Chlumci nad Cidlinou, kterou zorganizovala naše regionální organizace SVOL v letošním roce, jsme zase „pokukovali závistivě“ na jejich výsledky. Smrkové hospodářství je poměrně stabilní hospodářství, to je známá věc,

Nasazení harvestoru po letní bouři 2009.

ale nástup sucha a kůrovce, úplně tuto situaci změnil, i když popravdě jsem si myslel, že to bude ještě dramatičtější. Začátek roku, pozvolný nástup jara a větší množství srážek nám velmi pomohly. Zastoupení smrku na našem majetku je 90%, ale pro zpevnění a stabilitu porostu se snažíme jít až na 30% zastoupení MZD, vnášíme především jedlí, ale také buk. Buk zde nemá optimální růstové podmínky a pro ekonomiku našich nástupců není nejvhodnějším řešením. Majetek leží v přírodní lesní oblasti 16 – Českomoravská vrchovina, převažuje 5. LVS. V současné době jsou srážky průměrné jako na většině území, ale z monitoringu sucha víme, že máme často méně srážek než jiné regiony. I proto jsem zkušebně začal využívat obalovanou sadbu a od letošního roku jsme začali s podzimním zalesňováním jedle. Využíváme především maloplošný pasečný způsob, různé typy; velkoplošné seče neděláme. Kde to umožňují podmínky, uplatňujeme podrobné hospodaření. Přírozená obnova činí cca 3 %.

Máte problémy se zvěří?

Právě jeden spor řeším, myslivci odmítají zaplatit celou vyčíslenou škodu s tím, že jsme údajně udělali málo v prevenci. Máme rozptýlenou strukturu pozemků, takže při minimální výměře honitby 500 ha se nám bohužel nepodařilo vlastní honitbu vytvořit, jsme přičlenění k několika honebním společenstvům.

V r. 2000 schválilo představenstvo družstva, že se nebudou škody na myslivcích vymáhat, jako OLH jsem tedy škody vyčíslaval, nicméně nebyly vymáhány. Před pěti lety byly na majetku poměrně velké problémy s okusem srncí zvěří. Předloni vysoké škody jelení zvěří, šlo o lokální záležitost. Představenstvo LD bylo nuceno své předchozí rozhodnutí o nevymáhání škod zrušit. Jelení zvěř tu není normovaná a neměla by tu vůbec být. Máme velké procento mladých kultur - je to dané historicky, vyplývá to z kalamit, velká část majetku byla zasažená vichřicí v r. 1984, jedná se o ucelené plochy, převážně smrkové s minimem modřiny a bukovými kotlíky, v současné době tam byly provedeny první zásahy. Když se do těchto velkých porostů, které měly být páteří hospodaření, dostane zvěř, moc toho nezbyvá. Natírat všechny porosty není možné, nátěry se

navíc musí opakovat, jsou to astronomické částky.

Vlastníte certifikát PEFC? Proč?

Ano, dali jsme se na PEFC. Je to pro nás spíše prestižní záležitost, nějakou finanční výhodu např. při odbytu dřeva nepřináší. Problémy s naplňováním požadavků systému nemáme, finanční požadavky jsou přijatelné.

Co považujete za největší úspěch lesního družstva za uplynulých dvacet let a co byste mu popřál do další dvacítky?

Za největší úspěch považuji to, že naše hospodářství máme za každé situace průjezdné a že se nám podařilo opravit lesní cestní síť bez dotací. Když nejsou

pod ní tudíž napříště přestane být pozemkem určeným k plnění funkcí lesa), nebo zda nádrž po svém vybudování bude souviset s lesem nebo bude sloužit lesnímu hospodářství (a pozemek pod ní tedy bude i nadále pozemkem určeným k plnění funkcí lesa).

Platí-li první varianta, nelze o existenci povinnosti podat žádost o odnětí pozemků plnění funkcí lesa pochybovat. Zda se bude jednat o odnětí dočasné, bude záležet na záměrech stavebníka; povaha záměru však nasvědčuje tomu, že se bude jednat o odnětí trvalé. Při realizaci není nezbytné (a není to ani na místě) časově rozlišovat právní režim v době výstavby nádrže a právní režim v době jejího vlastního provozování, neboť předchozí rozhodnutí o odnětí pozemků plnění funkcí lesa je nezbytné pro obě etapy existence nádrže.

Platí-li varianta druhá, tzn. že retenční nádrž bude souviset s lesem nebo bude sloužit lesnímu hospodářství, takže pozemek pod ní bude i po zřízení nádrže nadále pozemkem určeným k plnění funkcí lesa, byť jako tzv. „jiný pozemek“ podle § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 289/1995 Sb., lesního zákona („*Pozemky určené k plnění funkcí lesa jsou drobné vodní plochy ... s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací ... pokud nejsou součástí zemědělského půdního fondu a jestliže s lesem souvisejí nebo slouží lesnímu hospodářství*“), není pro dobu vlastní existence retenční nádrže žádné rozhodnutí o odnětí (ať již trvalém, nebo dočasném) vůbec zapotřebí, a to právě z toho důvodu, že pozemek pod nádrží svůj charakter nemění.

Určité nejasnosti mohou být spojeny s určením právního režimu pozemků pod budoucí nádrží v době její výstavby. V praxi se lze setkat s názorem, že pozemek musí být po dobu výstavby nádrže dočasně odejmut plnění funkcí lesu, neboť v této době nenaplnuje definiční znaky lesních pozemků podle § 3 odst. 1 písm. a) lesního zákona, ovšem ani definiční znaky tzv. jiných pozemků podle § 3 odst. 1 písm. b) téhož.

Tento názor nepovažuji za správný. Nejsou-li žádné pochybnosti o tom, že pozemky pod retenční nádrží budou i po skončení výstavby pozemky určenými k plnění funkcí lesa jako tzv. „jiné pozemky“ podle § 3 odst. 1 písm. b) lesního zákona, pak v průběhu výstavby samotné se jejich charakter buď vůbec nemění (byly-li pozemky již před výstavbou zařazeny do skupiny „jiných pozemků“), nebo dochází nejvýše k jejich přesunu v rámci § 3 odst. 1 lesního zákona ze skupiny „lesních pozemků“ do skupiny „jiných pozemků“. Za této situace není žádný důvod pro závěr, že popsaná procedura má charakter „*uvolnění těchto pozemků pro jiné využití*“, jak je odnětí definováno v § 15 odst. 1 větě první lesního zákona. Pokud by takový závěr platil, bylo by dočasné odnětí nezbytné ke všem procesům majícím za následek změnu „lesních pozemků“ podle § 3 odst. 1 písm. a) lesního zákona na „jiné pozemky“ podle § 3 odst. 1 písm. b), tedy např. i pro dobu výstavby zpevněných lesních cest všech kategorií, pro dobu zřízení lesních pastvin, políček pro zvěř apod. To se ovšem jeví jako značně absurdní, neboť takové hodnocení se zcela míjí s definicí pojmu „odnětí“ i s účelem tohoto právního institutu.

Pro posílení právní jistoty by bylo možné příslušnost pozemků pod retenční nádrží mezi pozemky určené k plnění funkcí lesa po dobu výstavby potvrdit rozhodnutím orgánu státní správy lesů vydaným podle § 13 odst. 1 lesního zákona („*Veškeré pozemky určené k plnění funkcí lesa musí být účelně obhospodařovány podle tohoto zákona. Jejich využití k jiným účelům je zakázáno. O výjimce z tohoto zákazu může rozhodnout orgán státní správy lesů na základě žádosti vlastníka lesního pozemku nebo ve veřejném zájmu.*“), které by umožnilo pozemky považovat za „lesní pozemky“ podle § 3 odst. 1 písm. a) („*Pozemky určené k plnění funkcí lesa jsou ...pozemky, na nichž byly lesní*

porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů podle § 13 odst. 1 tohoto zákona.“) Z povahy věci by šlo o rozhodnutí o dočasném omezení plnění funkcí lesa vydané v řízení vedeném podle § 16 lesního zákona.

Jestliže není důvod, pro který by po dobu výstavby retenční nádrže mělo dojít k dočasnému odnětí pozemků pod nádrží plnění funkcí lesu, nevzniká ani důvod, pro který by mělo dojít k předpisu poplatku za odnětí.

V Brně 22. 11. 2016

JUDr. Ing. Martin Flora, Dr.
Advokátní kancelář
Pásek, Honěk a partneři
Mendelova univerzita v Brně

LOS aktuálně

Les a škody zvěří – nekonečný příběh?

Les a zvěř k sobě nepochybně patří. Les je zákonem o lesích definován jako národní bohatství a zvěř je podle zákona o myslivosti definována jako obnovitelné přírodní bohatství, ale nakládáme tak s ním? Každému je však v současnosti jasné (tedy snad každému), že zvěř páchá nemalé škody na lesních porostech (a nejenom na nich), které jsou každoročně vyčíslovány v desítkách milionů, přičemž řada zainteresovaných lesníků se domnívá, že tyto údaje jsou silně podhodnoceny. Jako příčina se uvádí vysoké početní stavy, které neodpovídají přírodním podmínkám. Je tomu opravdu tak? Je problém všude stejný? To nám mohou částečně zodpovědět historická data. Ale nejdůležitější otázka na konec – jak z toho ven!? Existuje vůbec přijatelné řešení?

Základem je udržování početních stavů v souladu s úživností honitby

Pro eliminaci škod na lesních porostech musí být základem prevence. Nasažení obranných opatření (mechanických, chemických) škody sice může snížit, ale nedostane je na přijatelnou úroveň, navíc je ekonomicky velmi náročné (a to často pro vlastníka porostů – ani náhrady za vznik škod toto nemohou vyrovnat). Jako základní preventivní opatření se zpravidla uvádí udržování početních stavů v souladu s úživností honitby. Na tento problém je třeba se podívat z historického hlediska. Krajina v Evropě se v posledních staletích mění. Lesy ustupovaly polím, takže v řadě zemí střední Evropy se lesnatost pohybuje kolem 30 %. To mohlo mít vliv na koncentraci některých druhů zvěře ve zbytcích lesů (např. jelena), avšak pro jiné druhy, obývající i polní ekosystémy (srnec, prase divoké), toto nemuselo hrát roli. Změnila se i dřevinná skladba, hospodářský tvar lesa a zakmenění, což také mohlo ovlivnit úživnost honiteb. Odlesnění je dlouhodobé, ostatní změny se soustředily do posledních 150 – 300 let, i když stále pokračují, avšak v menší míře a jinak (plocha lesů se zvětšuje, přibývají listnáče, zakmenění se již prakticky nemění ...). Přitom se extrémní škody zvěří objevily prakticky až po druhé světové válce. Tedy se značným zpožděním. Je ovšem nutné konstatovat, že v 50. letech minulého století se zásadně změnil i ráz zemědělské krajiny – políčka se scelila v nedohledné lány, zmizely remízky, změnila se skladba pěstovaných plodin, ubýly a změnily se louky, zvěř je více rušena, objevily se pro ni nové atraktivní lokality, kde nalézá klid a kde se soustřeďuje ... Má to vliv na chování zvěře, a jaký? Jak to mění její potravní návyky? Určitě ano, ale v literatuře jsem o tom mnoho studií nenašel, pouze okrajové zmínky.

Historický vývoj odstřelu zvěře

Výše uvedené je možné dát do kontextu se statistickými údaji o přehledu lovu zvěře, které jsou velmi zářející.

pokračování na str. 6. »

přístupné cesty, nedá se hospodařit. Zažil jsem to ještě za státních lesů na úseku, kde jsem sloužil, na některá místa se nedalo zajet ani traktorem.

Co popřát? Samozřejmě, aby se lidem, kteří tu budou pracovat, podařilo pěstovat zdravý les odolný proti biotickým a abiotickým činitelům a aby si společnost dokázala vážit práce lesníků. Je to zároveň úkol pro lesníky a pro SVOL, abychom si dokázali říci o tu pochvalu společnosti, že to není žádná maličkost a samozřejmost, že tu lesy rostou. Lesní družstva významně posilují rozpočty malých obcí, ale nejde jenom o užitek finanční a funkci dřevoprodukcí, i když byly prvotní motivací obcí při zakládání družstev. Podobně jako další správci lesních majetků, také lesní družstva obcí zajišťují, aby lesy poskytovaly i ostatní funkce lesa, které nejsou vůbec zanedbatelné a možná do budoucna budou nad funkcí dřevoprodukcí dominovat, i když je společnost zatím nedokáže ocenit. Prosazení odpovídajícího ocenění ostatních funkcí lesu, nejen ve finanční, ale i morální rovině, ostatně považuji za jeden z velkých úkolů, které mají SVOL a jeho členové před sebou.

Děkuji Vám za rozhovor.

Marie Růžková
21. 11. 2016

Je povinnost žádat orgán SSL o dočasné odnětí dotčených pozemků plnění funkcí lesa pro dobu realizace stavby retenční nádrže na lesním pozemku? Pokud ano, předepisuje se vlastníkovu lesa (účastníku řízení) poplatek za dočasné odnětí?

Při hledání odpovědi na první část otázky je zapotřebí v první řadě objasnit, zda budoucí retenční nádrž má sloužit jiným než lesnickým účelům (a pozemek

Počet ulovené jelení zvěře v roce 1924 činil celkem 1790 ks a v roce 2011 pak 19366 ks, u srnčí zvěře ve stejných letech 18330 ks, resp. 115832 ks. Jde tedy o výrazně násobný nárůst, který rozhodně nebyl kompenzován zlepšením úživnosti honitby ve vztahu ke kmenovým stavům a následně vyšší lovu. Před rokem 1924 byly odstřely v letech, kde jsou údaje k dispozici (od roku 1900) srovnatelné s rokem 1924. To, že může výše ulovených jedinců v jednotlivých letech značně kolísat, ukazují i statistiky lovu jelení zvěře na Schwarzenberských panstvích v letech 1657–1907, kdy počty ulovených kusů kolísaly od 0 až do více než 3 tis. jedinců v desetiletém období. V dohledné době tudy zřejmě efektivní cesta nevede, a to ani v případě zpřísnění legislativy preferující ochranu lesních porostů před škodami zvěří. Přitom s výjimkou srnčí zvěře výše odstřelů v posledních letech stále roste, ale stále je to zřejmě málo. Je zajímavé, že např. v Rakousku v 70. a 80. letech minulého století byly odstřely více než trojnásobné v porovnání s Českou republikou (rozloha Rakouska je o cca 5 tis. km² větší než ČR a činí necelých 84 tis. km² a lesnatost je zde téměř 47 %). I zde se lokálně škody objevují, ale celkově je situace výrazně lepší.

Zajímavým, ale i poučným příkladem může být prase divoké. To bylo za vlády Marie Terezie a následně Josefa II. ve volné přírodě v Čechách prakticky vyhubeno z důvodu páchání vysokých škod (je otázka, jak se to našim předkům v tak krátké době povedlo), chov probíhal pouze v oborách, takže v roce 1935 bylo ve volné přírodě odloveno pouze 5 ks. Zřejmě během II. světové války se rozšířilo z obor opět do volné přírody. Krátce po válce to bylo již cca 5 tis. ks, v roce 1970 cca 70 tis. ks a v současnosti (2015/2016) odstřely přesáhly 185 tis. ks. Přitom škody stále vzrůstají.

Problematika škod zvěří není ve všech regionech stejná. V některých oblastech problémy se škodami zvěří téměř neexistují, v jiných jsou naopak limitujícím faktorem úspěšnosti nejen přirozeného zmlazení, ale také umělé obnovy a také výrazně ovlivňují následné poškození stromů houbovými chorobami, čímž ovlivňují stabilitu porostů a zpeněžení dříví. Škody loupáním a ohryzem jsou nejsilnější v Krušných horách (Karlovarský a Ústecký kraj), o málo intenzivnější v kraji Plzeňském, Libereckém, Olomouckém a Moravskoslezském. Překvapivě nejnižší jsou v kraji Vysočina. Okusem jsou nejvíce ohroženy porosty v Olomouckém a Zlínském kraji, v západní části Krušných hor (Karlovarský kraj), méně pak ve zbytku Krušných hor, Jizerských hor a Krkonoš (Ústecký a Liberecký kraj) a v Plzeňském kraji.

Z historického pohledu je zde ještě jeden problém, který bývá dle mého soudu přehlížen, a který přitom spadá do období enormního nárůstu škod. Je to vznik lidové myslivosti po II. světové válce. Mnoho myslivců bylo a jsou „srdcaři“, kteří to dělají ze zájmu o věc samu. Ovšem existovalo a v současné době existuje možná ještě více „takymyslivců“, pro které je důležitá jen trofej na zdi. Ostatní aktivity jsou v různé míře zanedbávány (průběrný odstřel, sčítání ...). V minulosti to mohlo být způsobené faktem, že „vše je všech“, takže nějaká škoda nikomu nevadí – a ono to postupně narůstalo. Po sametové revoluci pro změnu výrazně narostl zájem o trofeje, ubýlo času na další, již výše zmíněné aktivity. Odstřely evidentně dle statistik stagnují nebo mírně rostou (i s meziročními slabými poklesy), avšak v lesích a na polích je zcela evidentně mnohem více jedinců, než je vykazováno, a tomu odpovídají i evidované (resp. neevidované) škody.

Nemalým problémem je i stávající legislativa, která podléhá politickým tlakům (i když toto se těžko prokazuje,

často je to chápáno jako klišé). Oddělení základních práv vlastníků pozemků začleněných do honitby (výše normovaných stavů) od práv a povinností nájemců honiteb, do jisté míry „bezzubost“ orgánů státní správy (v některých případech vyplývající z platné legislativy, ale částečně také z neochoty některé věci řešit) – to vše vyřešení problémů nepomáhá.

Řešení?

Kudy z toho ven. Změna legislativy je komplikovaná a s ohledem na snahy o změnu zákona o myslivosti a tlakům s tím spojeným nedává brzkou vidinu na změnu. To znamená, že vše je nutné řešit dle stávající legislativy. Zde vede cesta přes snižování početních stavů. Ale opravdu tudy vede cesta? Dle mého soudu (s ohledem na vývoj odstřelených jedinců za posledních téměř sto let) je patrné, že i když v posledních 2-3 desetiletích odstřely narůstaly (i když zase i klesaly), tak se vůbec nepřibližují stavu před necelými sto lety – a to je asi jediné řešení. To je však otázka nejen politické vůle, ale i dlouhého období, kdy se to povede zrealizovat. Zajímavá je cesta navržená LČR (z 5 800 honiteb v ČR obhospodařují cca 1 000 honiteb – 200 ve vlastní režii a 800 jich pronajímají). Od letošního roku při pronájmu zavádějí režim „mysliveckého záměru“, který jestliže není naplňován, může vést k výpovědi smlouvy. Přitom využívá stávající legislativu, která za jistých podmínek může také vést ke snížení škod, ale musí být zájem ze strany nájemce honitby. Smluvně je tedy snižování stavů a následných škod částečně řešitelné i za stávající situace. Čas ukáže, zda je toto cesta správným směrem, osobně se domnívám, že ano, ale stále je to pouze částečné řešení. Kdo toto u nás vyřeší, měl by být nominován na Nobelovu cenu v nově vzniklé kategorii „Myslivost“. Přitom je zajímavé, že jinde to jde (např. v Rakousku). Kde je tedy problém – v myslivcích, lesnících, politících? Nebo je to „české specifikum“, na které se občas lidé vymlouvají, když chybí argumenty? Je třeba si však uvědomit, že to není problém pouze malé skupiny lidí (myslivců, lesníků), ale nás všech, protože jako daňoví poplatníci na eliminaci těchto škod všichni doplácíme.

Každý, kdo to dočetl až sem, snad pochopil, že to není ani hluboká analýza dat (to řeší např. Národní inventarizace lesů), ani návrh konkrétního řešení, ale pouze úvaha člověka, který se zabývá ochranou lesa obecně, má vztah k lesnictví a není myslivec. Možná mě toto při psaní tohoto článku determinovalo, ale na druhou stranu mi to umožnilo trochu jiný pohled. A ten může být důležitý. A snad i trochu zajímavý.

doc. Ing. Petr Zahradník, CSc.

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Výběr z výsledků Národní inventarizace lesů, 2. cyklus (2011-2015)

- Zastoupení jedinců jakkoli poškozených zvěří v celé ČR činí 10,7±0,6 % (porostní půda celkem).
- Nejvyšší zastoupení poškozených jedinců bylo odhadnuto v krajích Karlovarském (21,8±2,9 %) a Ústeckém (15,4±3,5 %).
- Zastoupení jedinců poškozených loupáním, ohryzem nebo vytloukáním činí v rámci ČR 8,2±0,6 %.
- Zastoupení jedinců obnovy poškozených zvěří činí v ČR 20,0±0,8 %.
- Prostý podíl jedinců poškozených loupáním je podle NIL1 a NIL2 téměř shodný (11,4 % a 10,7±0,8 %).
- Podíl jedinců nehroubí poškozených okusem podle NIL 1 činí 28,8 %, podle NIL 2 činí 25,7±2 %).
- Nejvyšší poškození zvěří bylo zaznamenáno v první a třetí věkové třídě (17,8 % a 13,9 %).
- Zastoupení poškozených jedinců je v rámci přirozené obnovy výrazně vyšší (37,7±2,0 %) než v obnově umělé (14,5±0,8 %).
- Umělá obnova je desetinásobně více

poškozena loupáním, ohryzem nebo vytloukáním (12,1±0,8 %) než obnova přirozená (1,2±0,4 %).

- Lesy ve vlastnictví státu vykazují téměř dvojnásobnou míru poškození zvěří oproti lesům nestátním.
- Celkové poškození zvěří se s nadmořskou výškou zvyšuje (nad 700 m n. m. 20,1 %).
- Celkem 35,9±1,8 % jedinců obnovy do výšky 1,3 m je poškozeno okusem.

Zdroj: www.uhul.cz

Aktuální situace a nové možnosti certifikace lesů PEFC

PEFC ČR a Sdružení vlastníků a správců lesních majetků ČR uspořádaly dne 26. října v sále Smiřických na zámku v Kostelci nad Černými lesy seminář k aktuální situaci a probíhající revizi systému PEFC. Seminář byl zároveň odezvou na obdobnou odbornou akci k certifikaci lesů systémem FSC, která se uskutečnila na podzim loňského roku.

Seminář se konal pod záštitou Ministerstva životního prostředí a ministra zemědělství Mariana Jurečky. Zájem o seminář byl poměrně značný, zúčastnili se zástupci LČR, VLS, soukromých vlastníků, správci obecních majetků, zpracovatelé dřeva, ale i vedení FSC Česká republika.

Úvodem podal Stanislav Slanina, výkonný ředitel PEFC ČR, zprávu o aktuálním rozšíření systému PEFC ve světě i v ČR a informace z mezinárodní centrály PEFC. Následovalo vystoupení Tomáše Dohnanského, předsedy odborné komise PEFC, který přítomné informoval o průběhu revize standardů PEFC a o navrhovaných novinkách ve standardech CFCS. Roman Dudík se zabýval systémem PEFC z pohledu auditora, který provádí ve firmě 3 EC International externí audity majetků přihlášených k certifikaci. Uvedl nejčastější nedostatky, se kterými se při auditech setkává, a zdůraznil požadavky systému PEFC jdoucí nad rámec zákonných opatření a dále zlepšující biodiverzitu a stav certifikovaných lesů. V dalším svém vystoupení pak porovnal požadavky evropských předpisů EUTR a jejich provázanost se systémem PEFC. Stanislav Janský, jako zástupce ČR v procesu revize standardů v PEFC International, podal zprávu o své činnosti v jedné z mezinárodních pracovních skupin, které se na přípravě změn kritérií pro trvale udržitelné hospodaření podílejí, a poukázal přitom na rozmanitost podmínek a názorů zástupců jednotlivých zemí světa, kde je PEFC zastoupen. Poté podal Stanislav Slanina účastníkům informaci o postupu jednání mezi firmou IKEA a organizacemi PEFC na české i nadnárodní úrovni.

Jako zahraniční host vystoupil předseda PEFC Slovenská republika František Štulajter. Slovensko má jednu z nejvyšších lesnatostí v rámci EU, les pokrývá 2 010 tis. ha, což je 41 % rozlohy země, systémem PEFC je certifikováno 1249 tis. ha lesů, tedy zhruba 62 % všech lesů na Slovensku. Je to sice o trochu méně než v ČR, nicméně i na Slovensku si certifikaci systémem PEFC volí nejvíce vlastníků a správců lesa.

Závěrem semináře byl vyhrazen čas na diskuzi. Po několika věcných dotazech účastníků semináře směřovaných k praktickým otázkám aplikace PEFC diskuzi víceméně opanovali zástupci FSC, kteří nejprve rozporovali některé údaje o podílu PEFC a FSC a poté se jejich příspěvky a dotazy soustředily na zpochybňování kvality celého systému PEFC, zejména na otázku, zda a v jaké míře tento systém zaručuje trvalou udržitelnost hospodaření. Z jejich stanovisek vyplynula jednoznačná neochota k jakémukoli vzájemnému tolerování obou systémů. Opakovaně nabízenou

spolupráci při podpoře spotřeby certifikovaného dříví a při rozšíření povědomí veřejnosti o tom, co certifikace vlastně je a k čemu slouží, pak zásadně odmítli s tím, že se nejprve musí systém PEFC změnit ve smyslu akceptování požadavků zástupců FSC a pak lze uvažovat o dalších krocích. Tento požadavek byl účastníky semináře jednoznačně odmítnut.

Seminář rozhodně splnil svůj účel, shrnul současný stav certifikace PEFC v ČR a jeho závěry budou určité vodítkem pro další práci orgánů PEFC v ČR.

Ing. Jelínek Petr
odborný poradce SVOL

VE ZKRATCE

- 23. srpna se konalo za účasti pracovníků Ministerstva zemědělství pravidelné zasedání republikového výboru SVOL. Předmětem společné části jednání byl vývoj schvalovacího procesu novely zákona o myslivosti, příprava resp. záměr koncepce české myslivosti na uvažované období 2017–2027, problematika odstraňování stromů v ochranném pásmu dráhy, připomínky vlastníků lesů vycházející z praktické aplikace nařízení vlády č. 30/2014 Sb., o stanovení závazných pravidel poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích a na vybrané myslivecké činnosti, diskuse nad možnostmi podpor z krajů, ale také aktuální informace z Programu rozvoje venkova a připomínky a návrhy SVOL k úpravě jeho některých podmínek. Požadavky SVOL se týkaly úpravy přímých plateb pro lesnické podniky, úpravy harmonogramu podávání žádostí na vybraná lesnická opatření, aby lépe naplňoval potřeby praxe, a možnosti provádět práce vlastními zaměstnanci, nikoliv pouze službově, v rámci operace 8.5.1 zaměřené na investice do ochrany melioračních a zpevňujících dřevin.

- 15. září proběhlo vypořádání připomínek k návrhu novely zákona o myslivosti. Ministerstvo zemědělství obdrželo 470 připomínek, z nichž bylo akceptováno 28 %, neakceptováno 65 % a vysvětleno 7 % . To samo o sobě samozřejmě nevyovídá nic o skutečnosti, do jaké míry byly názory zainteresovaných subjektů zohledněny a jak se změnila podstata stávajícího zákona kritizovaného majiteli honebních pozemků. Ta bohužel zůstala stejná. Ačkoliv deklarovaným cílem malé novely byla zejména snaha snížit škody zvěří na polích a lesích, její návrh odmítal opustit dosavadní způsob výpočtu plánu lovu na základě sčítaných stavů a namísto zjednodušení vymáhání škod zvěří s návrhem zavedení institutu rozhodce byl spíše návodem pro držitele honitby, jak se nárokům vlastníka či uživatele pozemku na náhradu škody bránit. Návrh novely nepřipustil ani možnost snadného a rychlého vytvoření nové vlastnické honitby při změně vlastnictví pozemků při současném zachování stávající honitby, ačkoliv na tom panovala shoda účastníků jednoho z kulatých stolů k myslivosti. Tyto důvody vedly SVOL k vyslovení zásadního nesouhlasu se zněním novely, požadavku na její stažení z legislativního procesu a zahájení diskuse ke koncepci myslivosti v Česku a tvorbu zákona, který by příčiny špatného stavu myslivosti v ČR skutečně řešil, jednoznačně respektoval společenské i majetkové poměry po roce 1989 a věnoval se také otázkám minimální výměry honiteb a zásadám pro jejich tvorbu.

- 3. října uspořádal náměstek ministra zemědělství Patrik Mlynář kulatý stůl k otázce zřízení Lesnicko-dřevařského fondu. Fond by měl vytvářet podmínky pro vyšší využívání a spotřebu dřeva a výrobků ze dřeva v České republice. Podle předloženého návrhu by zdrojem finančních prostředků fondu měly být vedle příspěvků státního rozpočtu také příspěvky vlastní-

pokračování na str. 7. »

ků lesů a dřevozpracujících podniků. SVOL oceňuje snahy současného vedení resortu o podporu využívání dřeva jako obnovitelného materiálu, jeho tuzemského zpracování a zvýšení propagace významu hospodaření v lesích, nicméně není přesvědčen o vhodnosti navrhovaného řešení, které s sebou nese zatížení vlastníků nestátních lesů dalšími povinnými platbami ze zákona. Paradoxní je i to, že podnikatelé hospodařící na svém lesním majetku by měli odvod do fondu platit, zatímco podnikatelé poskytující lesnické služby a podnikající ve státních lesích, by tuto povinnost neměli. Jednání o návrhu novely zákona o lesích, která by zřízení fondu umožnila, jsou v běhu. SVOL je přímým účastníkem těchto jednání, což je nezbytným předpokladem k nalezení oboustranně přijatelného řešení.

• 13. října proběhlo jednání republikového výboru v Kněžičkách, které se zabývalo úpravou právních předpisů s možnými dopady do hospodaření na lesních majetcích, které se nyní nacházejí v různých fázích legislativního procesu (Národní akční plán adaptace na změnu klimatu, novela zákona o lesích, novely zákona o ochraně přírody a krajiny, novela zákona o registru smluv) nebo je jejich příprava v samých počátcích (např. novela vyhlášky č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a vymezení hospodářských souborů). Členové republikového výboru vzali na vědomí zprávu předsedy revizní komise z průběžného plnění finančního plánu a revize hospodaření SVOL, která se uskutečnila 27. září, a schválili návrh projektu zaměřeného na lesní pedagogiku „Poznávej les všemi smysly IV.“ k realizaci v příštím roce. Zabývali se rovněž aktuální situací na trhu se dřívím a plněním dodávek v rámci společného obchodu SVOL.

• 22. listopadu se uskutečnilo zasedání republikového výboru SVOL v Pelhřimově. Předsedové regionálních organizací SVOL informovali ostatní členy výboru o situaci v jednotlivých krajích po podzimních volbách. Vedení SVOL jednoznačně kvituje postoj krajských reprezentací, které avizovaly, že hodlají v podpoře vlastníků lesů pokračovat. Předseda SVOL bude jednat s náměstkem pro řízení sekce lesního hospodářství v tom smyslu, aby seznam činností, na které mohou kraje vlastníkům lesů podporu poskytnout (s ohledem na stávající dotační systém v ČR), obdržely kraje z ministerstva v co nejbližší době. Republikový výbor se dále zabýval mj. problematikou invazních nepůvodních druhů živočichů a rostlin v legislativě EU a ČR, Národním akčním plánem adaptace na změnu klimatu, kompetencemi státní správy v oblasti lesního hospodářství, ale i otázkou rozšíření a zkvalitnění komunikace o přínosech obhospodařování lesních majetků pro společnost. Tento záměr reflektuje i téma celostátní konference SVOL „Multifunkční úloha lesů“, která se uskuteční 6. dubna 2017.

Ing. Marie Růžková
tajemnice SVOL

Prodej cenných sortimentů formou dražby, zvýšení konkurenceschopnosti lesního majetku

Pod tímto názvem se dne 10. listopadu v Dymokurech uskutečnil seminář, který pořádala Středočeská regionální organizace SVOL ve spolupráci s firmami Deblice-lesy s. r. o. a Czernin Dymokury s. r. o.

Dopolední část se uskutečnila v areálu firmy Deblice-lesy, kde nás nejprve její jednatel Martin Čížek seznámil s historií a současnou činností společnosti. Poté

se slova ujal Jakub Khun, pracovník mající na starosti vlastní organizaci a průběh dražeb. Na úvod vysvětlil, co společnost vedlo k organizování těchto dražeb, a následně účastníky semináře seznámil s výsledky již proběhlých kol, především s výší zobchodovaných m³, které je dosahováno ve stovkách m³ na jednu dražbu, počtem nabízejících firem a kupujících a dosaženými cenami v jednotlivých sortimentech a třídách. Jednoznačně se potvrzuje, že touto formou prodeje se konečná cena navyšuje až o desítky procent oproti prodeji na odvozním místě v lese. Zodpovězeny byly rovněž všechny položené dotazy. Podrobné podmínky účasti na těchto dražbách jsou obsaženy v dražební vyhlášce.

Následovala pochůzka po venkovní ploše, kde již byly připraveny jednotlivé kulatinové výřezy, případně i kulatina v celé délce. Každý jednotlivý kus byl zatříděn do příslušné třídy, s uvedením délky a průměru a označen pořadovým číslem, pod kterým je uveden i v dražebním katalogu. Rovněž byl každý kus podložen, aby byla zřetelná kvalita, případně viditelné vady. Na základě předchozích zkušeností lze konstatovat, že tímto způsobem jsou prodejné všechny druhy kulatinových sortimentů tvrdých listnatých dřevin. Nejvíce byl samozřejmě zastoupen dub, včetně

dubu červeného, dále javor, jasan, buk, jilm a akát, případně další dřeviny. Jako zajímavost jsme byli upozorněni i na poptávku netvárných kmenů, případně s jinými vadami, protože dražeb se zúčastňují i umělečtí řezbáři, kteří zde hledají materiál pro svoje díla.

Po obědě na zámku pana Tomáše Czernina jsme se přesunuli na jeho lesní majetek nedaleko Dymokur, venkovní pochůzku vedl lesní správce pan Malát. Na tomto majetku se jedná převážně o dubové hospodářství s menším zastoupením jiných dřevin – borovice, smrku a modřínu. Trasa pochůzky byla volena tak, aby zachytila v podstatě všechny věkové stupně od holin až po dospělé mýtní porosty, kde jsme měli možnost zhlédnout na některých jedincích pozůstatky bývalého pařezinového hospodaření. Během pochůzky jsme byli upozorněni na některé zajímavé dřeviny – borovici banksovku a třešeň mahalebku.

Ještě jednou bych chtěl touto cestou poděkovat všem pracovníkům firmy Deblice-lesy, kteří nám tuto akci připravili, a zvláště pak Tomáši Czerninovi, který nám věnoval svůj čas a celé akce se zúčastnil s námi.

Ing. Miroslav Pacovský

předseda

Středočeské regionální organizace SVOL

Střelecké přebory SVOL 2016

Vítězové v kategorii jednotlivců: zleva Milan Kirchner, Martin Šlechta a Petr Kyliánek.

9. září se na písecké střelnici Provazce konal již 21. ročník přeborů SVOL v loveckém pětiboji o putovní pohár předsedy SVOL. Tato celostátní střelecká soutěž je vyhrazena pro zaměstnance vlastníků a správců lesa sdružených ve SVOL, přispívá k rozvíjení komunikace mezi členy a budování sounáležitosti. Dlouhodobě se těší velkému zájmu, letošního ročníku se zúčastnilo 20 tříčlenných družstev. Soutěžilo se v pěti disciplínách: vysoká věž, běžící kňour, parcour, pevný terč srnec, zajíc + bažant. Mezi jednotlivci vybojoval

zlatou trofej Martin Šlechta ze společnosti OBALFRUKT, dřevařská výroba spol. s r. o. Druhé místo obsadil Petr Kyliánek (Orlík n. Vltavou, s. r. o.), třetí místo patřilo domácímu Milanu Kirchnerovi. V soutěži družstev vyhrál OBALFRUKT, za ním se umístil tým Lesy města Písku A následovaný družstvem Městské lesy Volary II.

Přebory provázela přátelská atmosféra, dobré počasí a vynikající organizační zajištění ze strany Lesů města Písku s. r. o.

(red.)

Péče o lesní ekosystémy NP Šumava

V rámci projektu „Poznávej les všemi smysly III.“ realizovaného s finanční podporou Ministerstva zemědělství uspořádal SVOL ve dnech 13.–15. září odborný seminář „Péče o lesní ekosystémy NP Šumava“ spojený s terénními pochůzkami. Mottem semináře bylo ukázat, jak se hospodaří v lesích podléhajících různému stupni ochrany přírody.

Na Čerchově

První den jsme navštívili PR Smrčí (89 ha) na státní hranici s Německem, kterou obhospodařují Domažlické městské lesy spol. s r. o. Předmětem ochrany jsou přirozené a přírodě blízké lesní ekosystémy na skeletovitých svazích s mozaikovitým výskytem vodou ovlivněných půd, biotop pro lesní faunu, se zvláštním zřetelem na chráněné druhy kurovitých (jeřábek lesní a re-introdukovaný tetřev hlušec) a rysa ostrovida. Všechny vyjmenované druhy jsou v stupni ohrožení C1 (kriticky ohrože-

ný druh) s ojedinělým výskytem. Převládají zde lesní společenstva ve stadiu optima až počínající fáze obnovy. Bohatá je přirozená obnova zejména buku, z části jedle, pomístně smrku a klenu. Lesní porosty byly v minulosti rozpracovány obnovou, převážně násečně od jihovýchodu až jihu. S vlastním hospodařením na lokalitě nás seznámili ředitel ML Domažlice Jan Benda a jeho výrobní náměstek Josef Forst ml. Spolupráce orgánu ochrany přírody s vlastníkem lesa je mimořádně dobrá, vždy se hledá oboustranně přijatelný kompromis. Pochůzku po Čerchově zakončila zastávka na pamětním místě pokáceného vánočního stromu, který putoval v roce 2013 do Říma na Svatopetrské náměstí, a nádhernou vyhlídkou na české a německé pohraniční lesy z turistické rozhledny na Čerchově.

Večerní odborný program byl zahájen přednáškou lesnického odborníka Štefana

Kubašáka, ve které zdokumentoval vývoj událostí vztahujících se k NP Šumava od roku 1989 do roku 2010, kdy působil ve státní správě lesů v regionu (OÚ Klatovy, MěÚ Sušice). Svě vystoupení zakončil netradičně - mistrovským přednesem úryvku básně Hájkova žena od P. O. Hviezdoslava.

Současné trendy v ochraně přírody (zvětšování ploch bezzásahových lesů, pořádání současných smrkových porostů z důvodu stabilizace a podpory ostatních dřevin), které provádí v NP Šumava současné vedení parku, nastínil vedoucí strážní služby na pracovišti Modrava Jan Pecánek. Informoval o možnostech malých turistických výprav (cca 10-15 osob s průvodcem) a zhlédnutí i jiných míst v NPŠ než po povolených cestách, revitalizaci mokřadů přehrádkami původních odvodňovacích příkopů rašeliníšť a posilování návštěvnosti parku uváděním informačních panelů ve třech jazykových mutacích (čeština, němčina a angličtina).

NP Bavorský les

Návštěvu NP Bavorský les zahájila prohlídka informačního centra Lusen Hans-Eisenmann-Haus a diskuse s koordinátorem spolupráce obou národních parků Pavlem Bečkou, který pracuje na půl úvazku v NP Bavorský les a na půl úvazku v NP Šumava. Počet českých návštěvníků NP Bavorský les každým rokem narůstá. Tento trend podporují uváděním popisků i audiovizuální projekcí v češtině.

Bouřlivá diskuse, řada dotazů a odborných lesnických polemik pramenících z informací mediálně prezentovaných a právě viděného v terénu pokračovaly během pěšího pochodu na Luzný, na kterém nás pánové Bečka a Pecánek doprovázeli. Jedním z témat bylo statistické zjišťování zastoupení počtu jedinců dřevin vyšších než 20 cm na zkusných plochách, kterých je v NPŠ celkem na 600. Počet zjištěných jedinců 3 500-5 000 ks/ha byl obzvláště diskutován přímo na pochůzkové trase v okolním porostu. Neméně zajímavá byla polemika ohledně počtů a velikosti plochy uměle zalesňovaných porostů na Mokřůvkách v nedávné minulosti.

Následoval pěší přechod po trase Luzný – Mokřůvky – Sedmiskál – Bučina, kde jsme pokračovali již jen v doprovodu Jana Pecánka. A ani tady nebrala diskuse konce.

Proč chránit všechny naše lesy

Večerní přednáškový blok s podtitulem „Proč je nutno chránit všechny naše lesy“ vedl Josef Vovesný, lesnický odborník SVOL, který se dlouhodobě věnuje problematice ochrany přírody a specializuje se na oblast Šumavy. Shrnul vývoj přípravy aktuální novely zákona o ochraně přírody a krajiny, která se zabývá právní úpravou národních parků v ČR, a poukázal na její nedostatky. Předmětem největších diskusí v souvislosti s předkládanou novelou je právě NP Šumava, což je dáno jeho zásadní odlišností od ostatních národních parků. Uvedl, že hlavní rozpor pramení z toho, že cíle nevycházejí ze skutečného stavu přírody v prostoru národního parku, ale jsou nastaveny ideologicky a vyhýbají se objektivní analýze jeho příčin. Představy o tom, jak pečovat o které části národního parku, jsou různé. Např. Hnutí Duha navrhuje ponechat 49,8 % výměry NP Šumava divoké přírodě a omezit zde lidské zásahy pouze na turistické stezky, vyhlídkové věže, přístřešky či podobná zařízení, bez jakýchkoli hospodářských a fytosanitárních opatření. V případě uplatnění tohoto návrhu na správu krajinu lze ovšem s jistotou očekávat novou vlnu společenských střetů, a to nejen v oblasti ochrany lesa sousedních vlastníků z důvodu šíření kalamitního hmyzu, ale i na trhu práce lesnických a agro-environmentálních profesí. Ještě závažnější je okolnost, že ztráta porostního prostředí na velkých plochách v důsledku ponechání lesa samovolnému vývoji s sebou může přinést omezení či dokonce ztrátu přirozených funkcí lesa

pokračování na str. 8. »

především z hlediska ochrany vod a vodní bilance (zejména horizontálních srážek), ochrany půdy, klimatu atd. nejen v regionu, ale i v jeho širším okolí. Jak zdůraznil Josef Vovesný, zejména z tohoto důvodu je třeba chránit všechny lesy, a to způsobem, který povede k jejich zachování a možnosti jejich využívání i příštími generacemi.

V soukromých lesích u Frymburku

Jak usilují o naplnění výše uvedeného cíle, jsme se mohli přesvědčit v soukromých lesích paní Věry Maňasové (členky SVOL), které jsme navštívili následující den. Majetek o původní výměře 362 ha koupila rodina v roce 1934, v osmačtyřicátém byl majetek vyvlastněn a stal se součástí Lesního závodu Vyšší Brod. Dědicům původních majitelů byl navrácen v roce 2002. Nájemcem navštívené části o výměře 43 ha je syn majitelky Jan Maňas, který nejen řídí hospodaření, ale některé pěstební práce (prořezávky a péče o kultury) sám vykonává. Zařízení, plánování a odborné lesní poradenství provádí lesní taxátor Jiří Heyda. Majetek spadá do přírodní oblasti 13-Šumava, nachází se v rovinatém terénu poblíž Lipenského jezera (750m n. m., srážky

750–950mm, LVS smrkové bučiny, převládající lesní typ 6K). Systém hospodaření vychází z optimálních přírodních podmínek (forma podrostní) a velmi kvalitní porostní zásoby (zásoba mytních porostů 580 m³/ha, průměrná zásoba 400 m³/ha, běžný přírůst 10 m³/ha). Dřevinná skladba: smrk 97 %, zbytek mladé podsadby buku a jedle. Smrk je vesměs obnovován přirozeně, ostatní dřeviny uměle v oploceň. Dřevní inventář není a ani v minulosti nebyl poškozován jelení zvěří, tlak srncí zvěře je silný. Péče o les je optimální, občas jsou potíže s kvalitou dodavatelských prací.

Spontánním poděkováním účastníků exkurze za provedenou pochůzku a odborný výklad bylo symbolické stavovské pasování Jana Maňase na „mladšího hajného“ na jeho lesním majetku.

Kašperskohorské městské lesy

Odbornou akci zakončila exkurze u Kašperskohorských městských lesů s. r. o., kde nás přivítali ředitel firmy Miroslav Mäntl a vedoucí výroby Hana Naušová. Historie lesního majetku města sahá do 14. století, kdy město dostalo od krále rozsáhlé lesy v okolí Kvildy. K největšímu rozšíření majetku došlo v 1584, kdy císař Rudolf II. prodal městu větší

nu vesnic náležejících k hradu Kašperk, v pozdějších letech se výměra měnila již jen málo. Po roce 1948 přešel les do majetku státu. Převod historického majetku zpět na město byl završen až v r. 2000, kdy i díky úsilí SVOL o novelizaci zákona č. 172/ 1991 Sb. získaly obce zpět své nemovitosti i v národních parcích. V současné době má majetek výměru 6 152 ha, z toho se téměř 80 % nachází v NP Šumava (4 884 ha) a z toho 631 ha v I. zóně. Etát činí 406 tis. m³, roční bilancovaný etát činí 37 tis. m³, LHP končí v příštím roce. Území je charakterizováno značným rozptýlením nadmořské výšky 700–1230m n. m., zastoupeny jsou zde čtyři lesní vegetační stupně – jedlobukový, smrkový, smrkobukový, bukovosmrkový. V dřevinné skladbě převažuje smrk (83%), dále je zastoupena borovice (3%), jedle (2%), z listnatých dřevin má největší zastoupení buk (7 %). Velká část majetku spadá do soustavy Natura. Lesy jsou rozděleny do 7 lesnických úseků, 1 pilařský provoz na výrobu stavebního a užitkového řeziva. V současné době firma zaměstnává 13 technických pracovníků a 19 pracovníků v dělnických profesích. Těžební práce vykonávají místní živnostníci, pěstební činnost je z poloviny pokryta vlastními zaměstnanci, z po-

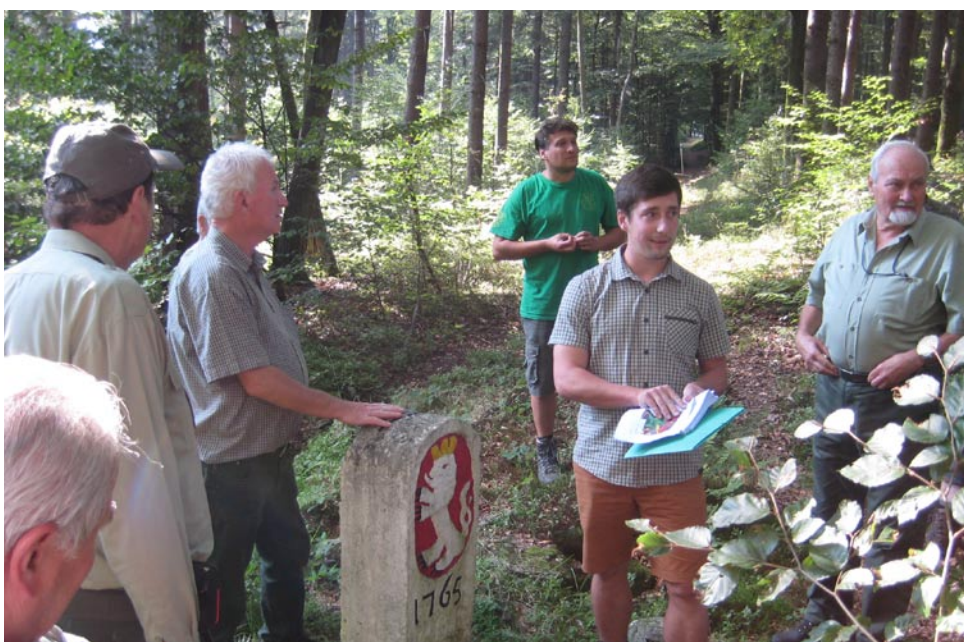
loviny místními živnostníky. Firma se řadí k největším zaměstnavatelům v regionu. Myslivost je provozována ve vlastní honitbě (5 500 ha), roční odstřel 80 ks vysoké, 50 ks prasat, 10 ks srnců.

První zastávkou na majetku byla ukázka pokácené a odkorněné kůrovcové dřevní hmoty s ponecháním k zetlení na hranici I. zóny NPŠ v místě zvaném Na Hanišperku. Program pak pokračoval krátkou pochůzkou, kdy jsme zhlédli lesy v lokalitě Kulisy, kde je ještě současná oblast výskytu tetřeva hlušce a jeho jarního tokaniště.

Závěr

Za posledních dvacet let se jedná již o čtvrtou odbornou exkurzi v prostou NP Šumava, kterou SVOL a zástupci regionální organizace v Plzeňském kraji uspořádali. Zejména ti účastníci, kteří nechyběli na žádné z těchto odborných akcí, mohou porovnávat a hodnotit, jak se liší výsledky péče lidí o les, pro něž není les ideologickou mantrou, ale živým organismem hodným obdivu, od výsledků těch, kteří usilují o násilné vytváření divočiny v kulturní krajině.

Ing. Václav Toman
vedoucí exkurze

Z exkurze u ML Domažlice.

Z pěšího pochodu po trase Mokruvky - Sedmiskalí - Bučina..

11. evropský kongres lesních pedagogů „Bioekonomie a lesní pedagogika“

Už během roku 2016 se začalo proslychat, že letošní Evropský kongres lesních pedagogů bude trochu jiný, a skutečně byl. Pořádající zemí bylo tentokrát Norsko, země lesů a tisíce jezer. Mohl jsem být u toho i díky SVOL a jeho projektu „Poznávej les všemi smysly III.“, který je spolufinancován Ministerstvem zemědělství.

Lesnatost Norska činí 41 %. Zdejší lesy jsou v nejjižnějších oblastech smíšené a podobné středoevropským lesům, k severu převládají smrky a borovice, v nejsevernějších oblastech začínají nad smrky dominovat břízy. Lesnictví a zpracování dřeva je připisována stále větší finanční důležitost, a to jak na lokální, tak na národní úrovni. Dá se očekávat, že produkce biomasy a dřeva bude v nadcházejících letech hrát stále významnější úlohu mezi obnovitelnými zdroji vzhledem k výzvám, které před tamní společnost staví problém globálního oteplování.

Lesnictví je v Norsku spojeno s vlastníky, kteří spravují malé části lesa. V roce 2009 bylo v Norsku 120 000 malých vlastníků s výměrou cca 2,5 ha lesa. Za

zmínku určitě stojí, že ještě před dvaceti lety sloužila jako zdroj tepla v privátních domech nafta a olej. Posun směrem ke dřevu jako obnovitelnému zdroji, je ve společnosti značný a všeobecně podporovaný.

Severské setkání bylo opravdu nadstandardně otevřeno lesu a přírodě samotné, nejen na straně přednášejících, ale také workshopů probíhajících v nádherných exteriérech Lesnického institutu, který je situován u města Biri nad největším norským jezerem Mjosa.

Ze „severských“ praktických zkušeností s lesní pedagogikou a aktivit, které by se daly přizpůsobit a využít také u nás, mě zaujal workshop, který bych volně nazval „Jak propůjčit kousku dřeva duši“. Norská specialista na ruční řemesla prezentovala práci s nožem a ukázala možnosti, které se mohou skrývat v kousku větve, polínka nebo dřívka, na první pohled vcelku nezájímavého. Inspirativní při řešení fyzikálních vlastností dřeva byla jednoduchá ukázka měření objemu vody, která se odpaří sušením v porovnání s čerstvým kusem stejné dřeviny. Myslím, že k počátečnímu seznámení týmu nebo jako „ledolamku“ je možné využít nápad na „lesní scrabble“ s dřevěnými destičkami opatřenými háčky, které skupinky žáků přemísťují společně pomocí provázků s háčky. Velmi atraktivní pro starší žáky, studenty středních škol, exkurze nebo komentované akce pro širokou veřejnost je aktivita s cílem určit efektivitu vaření na různých typech ohnišť a samotnou spotřebu dřeva. Pomůcky přitom

nejdou nijak nákladné: digitální váha na zjištění hmotnosti dřeva, 4 ešusy, 4 různá ohniště – otevřený oheň, rozkládací turistický vařič, oheň v plechovce, oheň mezi kameny, čaj, voda a nůž. Zaujal mne také trochu jiný přístup, kdy norský lesník vyráží s aktivitami ne do lesa, ale do školy. Rukodělná aktivita „Postavte chatrč!“ pro mladší i starší žáky, střední školy, ale i dospělé na akcích pro veřejnost má mimořádný úspěch.

Co dodat více? Kongres se vydařil a přinesl spoustu nových témat k zamyšlení, ale hlavně k zařazení nových nápadů do zdejších aktivit lesní pedagogiky. V příštím roce je pořadatelem kongresu Česká republika. Budeme tak mít jedinečnou možnost seznámit jeho účastníky s tím, jak lesní pedagogiku děláme u nás.

Bc. Pavel Kotala
Ostravské městské lesy a zeleň s. r. o.

Na stavbě či spíše sestavení chatrče se vždy podílí více tříd, které se v intervalech střídají. Aktivitu lze modifikovat a na akce pro veřejnost připravit různé konstrukce (hrad, dům atp.).

Zájemci o členství ve SVOL jsou vítáni. Pro další informace se obraťte na naši kancelář v Pelhřimově, nebo navštivte webové stránky www.svol.cz.